

Въ Ришелевския лицей сж получили образованието си не малко наши българи. Преди всичко тукъ сж се учили синоветъ на одескитъ български нотабли — Палаузовци, Тошковичъ, Мутеви. Първи българинъ—възпитаникъ на Лицея, е билъ Ник. Христофор. Палаузовъ, свършилъ курса въ 1842 г. Найдень Геровъ е сжщо единъ отъ първитъ и по време и по достоинство питомецъ на Ришелевския лицей; известниятъ Д. С. Мутевъ—сжщо; и д-ръ Иванъ Богоровъ се е училъ тукъ въ начало на 40-тѣ години. Новоросийскиятъ (Одеския) унив., преобразуванъ презъ 60-тѣ години отъ Ришелевския лицей, е билъ истински разсадникъ на висше образование за българи. Въ това отношение само Москва е съперничила съ южната руска столица. Преди всичко въ Новоросийския унив. сж били помѣстени българскитъ стипендианти на руската хазна. Едни отъ раннитъ бълг. питомци на тоя университетъ съ: Христо Павловъ, Иванъ Гюзелевъ, Витанъ Витановъ, Стефанъ Зографски (Калпазановъ), Цв. Златевъ, Петъръ Оджакъвъ, Трифонъ Пановъ, Зах. Коняровъ, Мих. Паничерски, Василь Василевъ, Георги Я. Кирковъ, и др. Годѣмиятъ напливъ българи настѣпва тукъ следъ Освобождението. Преди всичко въ Новорос. унив. постѣпватъ да продължатъ образованието си наши българчета отъ Южно-славянския пансионъ въ съседния Николаевъ, свършили тамъ класическата гимназия или реалното училищъ,—и сетне тия, които свършватъ нѣкои отъ одескитъ сръдни училища. Отъ първитъ ни идатъ на ума: Теодоръ Из. Теодоровъ, Антонъ Ц. Каблешковъ, Димитъръ Тончевъ, Из. Ивановъ, Алеко Константиновъ, Юрд. Данчевъ, Василь Ивановъ, Тодоръ Даракевъ. Асенъ Икономовъ, всички юристи; нѣкое време и П. Абрашевъ следва въ Новорос. унив. И близката Болградска бълг. гимназия е давала контингентъ отъ питомци на Новорос. унив. Такива сж напр. Георги Табаковъ, Влад. Дяковичъ. Възпитаници на Одеския унив. сж и юриститъ Ат. Хитовъ, Георги Згуревъ и Добри Русковъ и естественикътъ Никола Бояджиевъ, преводачъ на Иречековата История на българитъ и мн. др.

За ролята на Одеса въ историята на нашето възраждане писалъ проф. Попруженко — „Участіе Одессы въ возрожденіи Болгарскаго народа“ (Одесса 1912 г.), възпроизведено сетне въ статията му, помѣстена въ сборника въ честь на митроп. Климента (София, 1927). До сжщия предметъ се отнася и неговата статия „Изъ замѣтокъ по исторіи болгарскаго возрожденія“ (Посвящается памяти Найдена Герова)“, печатана въ „Извѣстия на Нар. Етногр. Музей въ София“, г. VII (1823), кн. I., а така сжщо и често споменуваната брошура на Барсова и „Приложението“